

İşletmelerde Vergi Planlaması: Etik Sınırlar ve Uygulama Yöntemleri

Mahmut AYDOĞMUŞ

E.Vergi Başmüfettişi, Öğr. Gör. Vergi Uzmanı

Nisan/2025

Konferansın Amacı

Vergi planlaması, yalnızca vergiden tasarruf sağlama amacı taşımaz; aynı zamanda işletmenin uzun vadeli sürdürülebilirliği, finansal yönetimi ve yasal uyumu açısından da önemli bir süreçtir. Ancak bu planlamanın etik sınırlar içerisinde yürütülmesi, mesleki sorumluluğumuzun da bir parçasıdır.

Bugünkü sunumda hem teorik çerçeveyi çizecek, hem de uygulamadan örneklerle sizlere yol gösterici olmaya çalışacağım. Ayrıca sizlerin deneyimlerinizi de duymak benim için çok değerli olacak.

Şimdi gelin, ilk olarak bu “vergi planlaması” dediğimiz olguyu tanımlayarak başlayalım.

Vergi Planlaması Nedir?

Vergi planlaması, işletmelerin yasal çerçevede kalmak şartıyla vergi yüklerini minimize etmeye yönelik olarak yaptığı bilinçli düzenlemelerdir. Bu; gelir ve giderlerin zamanlamasından, faaliyet gösterilen ülke seçimlerine, yatırım teşviklerinden muhasebe politikalarına kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsar.

Burada çok kritik bir ayrım var: Vergi kaçırma, doğrudan yasa dışıdır; beyan dışı bırakılan gelir, sahte belge kullanımı gibi fiillerdir. Vergiden kaçınma ise gri bir alandır; yasa boşluklarından faydalanarak daha az vergi ödeme çabasıdır. Vergi planlaması ise tamamen yasal yollarla yürütülen, doğru yapılandırılmış ve şeffaf bir süreçtir.

Mali müşavirler olarak bu farkları çok iyi bilmeli ve mükelleflerimizi de bu doğrultuda bilgilendirmeliyiz. Çünkü kimi zaman mükellef “bunu herkes yapıyor” diyerek etik sınırları zorlayabiliyor. İşte burada bizim duruşumuz büyük önem taşıyor.

Etik ve Yasal Sınırlar

Etik, çok boyutlu bir kavram. Vergi uygulamalarında ise mesleki etik, toplumsal etik ve bireysel vicdan kavramları iç içe geçiyor. Bir uygulamanın yasal olması, onu her zaman etik kılmaz.

Özellikle gri alanlar dediğimiz durumlarda – örneğin transfer fiyatlandırması gibi – mali müşavirin profesyonel yargısı devreye giriyor. Bu noktada sadece mevzuata değil, mesleki etik ilkelerine de başvurmamız gerekiyor.

Kamu Gözetimi Kurumu ve TÜRMOB tarafından yayınlanan etik rehberlerde; dürüstlük, tarafsızlık, mesleki yeterlilik, gizlilik ve mesleki davranış ilkeleri açıkça belirtilmiştir. Bizler de bu ilkeler doğrultusunda hem işletmeye hem kamuya karşı sorumluluk taşıyoruz.

Etkin Vergi Planlaması Unsurları

Vergi planlaması, sadece vergi matrahını azaltma çabası değildir. Etkin bir vergi planlaması için işletmenin yapısal ve stratejik tüm unsurlarını göz önünde bulundurmak gerekir.

Öncelikle işletmenin kurumsal yapısı önemlidir. Anonim şirket mi, limited şirket mi? Grup şirketleri var mı? Holding yapılanması mı tercih edilmiş? Bu yapıların her biri farklı vergi avantajları ve yükümlülükleri taşır.

Sektörel yapı da planlamayı etkiler. Örneğin, imalat sektöründe yatırım teşvikleri daha yaygındır; bilişim sektöründe ise Ar-Ge harcamaları öne çıkar. Faaliyet türüne göre strateji değişir.

Etkin Vergi Planlaması Unsurları

Bir diğerk önemli unsur da yatırım planları ve teşviklerdir. Yatırımın hangi bölgede yapacağınız, hangi teşviklerden faydalanabileceğinizi belirler. Bu da kurumlar vergisi, KDV, SGK teşvikleri gibi birçok alanda vergi yükünü etkiler.

Son olarak, zamanlama stratejileri. Örneğin; bazı giderleri yıl sonunda yaparak vergiden düşmek, geliri yıl başına ertelemek gibi planlamalar, işletmenin nakit akışını da optimize edebilir.

Etkin bir vergi planlamasında muhasebe politikalarının doğru seçilmesi ve uzun vadeli düşünülmesi gerekir.

Kullanılan Yöntemler

Şimdi biraz daha teknik kısımlara gelelim. Vergi planlamasında kullanılan belli başlı yöntemler var. Bunlar yasal sınırlar içinde kaldığı sürece etkin bir şekilde kullanılabilir.

Birleşme ve bölünme işlemleri, özellikle grup şirketleri için önemlidir. Kârlı şirketlerle zararda olan şirketlerin dengelenmesi, iştirak kazancı istisnası gibi avantajlar doğurur.

Transfer fiyatlandırması, çok uluslu veya grup şirketlerinde sıkça karşılaştığımız bir yöntem. Mal veya hizmet alım-satımlarında emsallere uygun fiyatlandırma yapılmazsa, bu yöntem vergi avantajı sağlamaya dönüşebilir. Ancak burada mevzuata tam uyum ve belgelendirme çok kritiktir.

Kullanılan Yöntemler

Ar-Ge teşvikleri, teknopark istisnaları ve yatırım teşvikleri de sıkça kullanılır. Bu teşviklerin doğru kullanılması, işletmelere önemli vergi avantajları sağlayabilir.

Kâr dağıtım stratejileri, nakit çıkışını erteleyerek ya da temettü yerine sermaye artırımını tercih ederek vergisel avantaj yaratabilir.

Son olarak, uluslararası vergi planlaması. Eğer işletme yurt dışıyla iş yapıyorsa, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları, off-shore yapılar gibi uygulamalar devreye girer.

Bu yöntemlerin hepsi dikkatli, belgeli ve etik temele oturtularak uygulanmalıdır. Aksi takdirde, avantaj yerine risk doğurabilir.

Uygulama Örnekleri

Gelir Vergisi Örnekleri:

1-) GVK Mükerrer 80/6

Örnek Olay: Ocak/2023'de 2.000.000 TL'ye aldığım evi, Aralık/2024'de 6.000.000 TL'ye sattım. Emlak vergisi değeri 600.000 TL.

Endekslenmiş Maliyet: $3731,43/2021,19 \times 2.000.000 = 3.682.414,82$ TL

İstisna: 87.000 TL

Matrah: $6.000.000 - 3.682.414,82 - 87.000 = 2.230.585,18$ TL

Hesaplanan Gelir Vergisi: 712.704,81 TL

Uygulama Örnekleri

Aynı vakada konsepti değiştirelim.

- Malik, önce taşınmazı anne baba eş veya çocuklara (1/2) bağışlasın. Bu durumda bağışlı alan emlak vergisi değeri üzerinden «Veraset ve İntikal Vergisi» öder.
- 600.000 TL Üzerinden yüzde 5 = 30.000 TL VİV
- Sonra istediği zamanda istediği kişiye satabilir ve harici bir vergi ödemez.

Uygulama Örnekleri

2-) GVK Mükerrer 80/1 ve 80/4

Örnek: (X) Ltd. Şti. sermayesi 500.000 TL.
Ocak/2020'de kurulan şirketi Aralık/2024'de
50.000.000 TL'ye sattım.

Endekslenmiş maliyet: $3731,43/454,08$
 $\times 500.000 = 4.108.780,39$ TL

Matrah: $50.000.000 - 4.108.780,39 - 87.000 = 45.804.219,60$

Hesaplanan GV: 18.103.687,84 TL

Uygulama Örnekleri

Aynı vakada konsepti değiştirelim.

1-)Önce limitedi anonime çevirelim.

2-) 500.000 sermayeli yeni anonim şirketi anne baba eş veya çocuklara bağışlayalım.

3-) Bağış alan kişi 25.000 TL üzerinden VİV öder.

4-) Yeni hissedarlar 2 yılı beklemeeksizin istediği fiyattan satmaları durumunda vergi ödemezler.

Uygulama Örnekleri

3-) GVK Mükerrer 120-Geçici Vergi

4-) GVK 74 – GMSİ Gerçek Gider Usulü

5-) GVK 68 – SMK Tahsil Esası ve Dönemsellik

6-) Futbolcularda İmaj/Marka Hakkı

7-) Burs Konusu Md 28

(Gelecekte çalışacağına dair sözleşme, açık sınav ve makuliyet)

Önemli İstisna ve İndirimler

Gelir Vergisi Kanunu

- 1-) Esnaf muaflığı ve internet satışları Md.9/10
- 2-) Genç Girişimci istisnası (Mük Md.20)
- 3-) Dijital içerik üreticileri (Mük. Md. 20/B)
- 4-) Kar payı istisnası (Md. 22)
- 5-) Lojman, Servis ve Yemek istisnası (Md. 23/8-9-10)
- 6-) Eğitim ve sağlık harcamaları indirimi (89/2)
- 7-) Yurt dışındakilere verilen muhasebe hizmeti (89/13)
- 8-) Dijital ortamda satılan mallara ilişkin ihracat indirimi (89/16)
- 9-) %5 Vergi indirimi (Mük. Md. 121)
- 10-) Sermaye Piyasası Araçları (Geçici Md. 67)
- 11-) AR-GE (5746 Sy. Kanun)

Uygulama Örnekleri

KURUMLAR VERGİSİ

1-) Örtülü Sermaye Uygulaması

Şirketin pasifinde 331-Ortaklara Borçlar Hesabında 10.000.000 TL bulunuyor. Bu tutarı biz sözleşme ile dövizle endeksleyebiliriz. Bu durumda 01.01.2024-31.12.2024 arasındaki kurdan kaynaklı 11.891.901,90 TL doğrudan gider yazılabilir. Ancak dönem başı öz sermayenin 3 katını aşamaz.

Uygulama Örnekleri

2-) Transfer Fiyatlandırması

Örnek: Halka açık şirketlerin, grup firmalarına örtülü kazanç aktararak hem karı azalması hem de tasarruf sahiplerine kar dağıtımını yapmaması.

Örnek: Vergi cenneti ülkelerde tabela şirketleri aracılığıyla emsale aykırı fiyat üzerinden yurtdışından mal temini.

Örnek: Hazine zararı kıstası kullanılarak kar aktarımı yapılabilmektedir.

Örnek: Karşı kurum düzeltmesi yapılarak kar aktarımı yapılabilmektedir.

Uygulama Örnekleri

3-) Kontrol Edilen Yabancı Kurum Kazancı

Yurtdışında elde edilen karın Türkiye’de vergilendirilmesinin önüne geçebilmek için bu kuralın göz önünde bulundurulması gerekmektedir. «Off shore hesaplar»

Uygulama Örnekleri

4-) Kıbrıs Serbest Bölge Açılımı

5-) Lüksemburg Açılımı

6-) Düşük Vergili Ülkeler (BAE, Bosna, Bugaristan, Kosova, Makedonya, Macaristan, Karadağ)

7-) Vergi Cennetleri (Bahreyn, Cayman Isl. Vs.)

8-) Taşınmaz Satışı (5/1-f) Örneği

Uygulama Örnekleri

9-) Bölünme

İştirak hissesi, üretim veya hizmet işletmelerinin kısmi bölünmesi,

Mevcut şirketi fesh edip, tam bölünme süreci,

Hisse değişimi

(KDV İstisna)

Uygulama Örnekleri

10-) Girişim Sermayesi Fonu Mevzu

2024 kazançlarına uygulanabilir ve vergi ertelemesi olarak değerlendirilebilir.

11-) Enflasyon muhasebesi entrikaları

Sermaye artırımını, parasal olmayan kıymetlerin elden çıkarılması vs.

Önemli İstisna ve İndirimler

Kurumlar Vergisi Kanunu

- 1-) Sponsorluk Harcamaları
- 2-) İndirimli Kurumlar Vergisi
- 3-) Girişim Sermayesi Fonu
- 4-) Yurtiçi Asgari Kurumlar Vergisi
- 5-) Teknopark ve Serbest Bölge İstisnası

Vergi Planlaması

- **Yeniden Yapılandırma (Reorganization/Contract Manufacturing)**
- Şirketlerin üretim maliyetlerinin nispeten düşük olduğu ülkelerde üretim tesislerini kurması, son yıllarda giderek yaygınlaşan bir uygulamadır. Ancak, bu ülkelerdeki düşük maliyetlerin yanı sıra yüksek vergi oranları, şirketlerin vergi maliyetlerini minimize etmelerini zorlaştırabilir. Bu durumda, şirketler, yüksek vergi oranlarının uygulandığı ülkedeki bir şirketle anlaşarak, maliyet artı tipik bir kar marjını içeren bir sözleşme imzalayabilir ve ürünlerin satışını vergi oranlarının daha düşük olduğu bir ülkeden gerçekleştirerek, grup şirketin ödeyeceği toplam vergi miktarını azaltabilirler.

Vergi Planlaması

- **Anlaşma Alışverişi (Treaty Shopping)**
- Uluslararası vergi terminolojisinde “anlaşma alışverişi” olarak adlandırılan ve ikili vergi anlaşmalarının vergi planlamasında kullanılması, vergi anlaşmasına taraf olmayan bir üçüncü ülke vatandaşı veya şirketin, anlaşma ülkelerinden birinde “aktarma” olarak bilinen bir şirket kurarak, bu aracılık yoluyla vergi avantajı elde etmesidir. Bu durumda, şirket veya birey, söz konusu anlaşmanın hükümlerinden yararlanmak için aracı bir şirket kurar ve bu yolla vergi avantajı elde eder.

Vergi Planlaması

- Küreselleşme ve vergisel rekabetin artmasıyla birlikte uluslararası vergi planlaması yöntemlerine olan ilgi son yıllarda önemli ölçüde artmıştır. Şirketlerin izlediği uluslararası vergi planlaması yöntemleri, ülkelerin vergi tabanlarının daralmasına ve vergi gelirlerinin azalmasına yol açmıştır. Uluslararası düzeyde, uluslararası kuruluşlar özellikle OECD'nin çalışmaları öne çıkmaktadır.
- OECD çalışmaları kronolojik olarak incelendiğinde, ilk olarak vergiden kaçınmanın bir sorun olarak belirlendiği, bunun ardından temel sorunun vergi cennetleri ve benzeri bölgelerden kaynaklandığının tespit edildiği görülmektedir. Gerçekten de, uluslararası vergi planlaması yöntemlerinin büyük bir kısmı vergi cennetlerine dayanmaktadır. OECD ise bu sorunu çözmek amacıyla etkin bilgi değişimini ve şeffaflığı sağlamaya odaklanmıştır. OECD BEPS eylem planlarıyla birlikte, anlaşma alışverişi yönteminin bir vergi planlaması aracı olarak kullanımına sınırlama getirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır.

Vergi Planlaması

- **Vergi Cennetleri (Tax Havens), Kıyı Bankacılığı (Off-Shore)**
- Vergi cennetleri genel olarak, gelir unsurlarının tamamının veya bir kısmının hiç vergilendirilmediği veya düşük oranda vergilendirildiği ve belirli bir düzeyde gizlilik kuralının uygulandığı ülkeler olarak tanımlanır.
- Offshore (kıyı bankacılığı), genel olarak ülke dışından sağlanan mevduatların veya fonların yine ülke dışında kullanılması amacıyla kurulan ve ülkede bankacılık sektörü için düzenlenmiş her türlü mevzuatın kapsamı dışında kalan bir bankacılık türüdür.

Vergi Planlaması

- **Yapay Ortaklar veya Şirketler**
- Mükellefler, vergisel avantajlardan yararlanmak için gerçekte faaliyet göstermeyen şirketler kurabilirler. Bu şirketler, bazen vergi indirimleri veya istisnaları sağlayan bölgelerde kurularak, bazen de vergi cennetleri gibi alanlarda kurularak gelir aktarımı yaparak vergiden kaçınma fırsatı sunarlar.

Vergi Planlaması

- **Yapay Şirket Bölünmeleri veya Hisse Payı Değişimleri İle Ortağa Stopajsız Kâr Payı Aktarımı**
- Genelde bu planlama çeşidi grup şirketleri içerisinde ortağa kâr payı aktarılırken stopajı bertaraf etmek amaçlı uygulanmaktadır. Bu durum aşağıda yer aldığı şekilde örneklendirilerek açıklanabilir.
- **A şirketinin sahibi - %100 Bay X**
- **B şirketinin sahibi - %100 Bay X**

Vergi Planlaması

- A şirketi kendisinin yüzde yüzüne sahip ortağına 10 Milyon TL borç para kullanırmaktadır. Dönem sonuna doğru ortak X Şahsı ise A şirketine B şirketindeki hissesinden %10 pay vererek borcuna, pay devri ile oluşan alacağını mahsup etmektedir. Bu durumun aynı şekilde birkaç yıl tekrarlandığı düşünüldüğünde A şirketi, ortağına dönem sonunda borç para-hisse değişimi adı altında kâr payı aktararak ödeyeceği gelir vergisi stopaj tutarının önüne geçmektedir.
- Yine hisse devri gerçekleşirken B şirketinin hisse adet fiyatının, 9-10'dan fazla şirket değerlendirme yönteminin olduğu bir sistemde afaki bir değerlendirme şeklinin seçilerek borcun mahsup edilebileceğinin de göz ardı edilmemesi gerekir. Aslında bu durum aşağıdaki tabloda görüleceği üzere grup şirketlerinin sahibi X Şahsının sahip olduğu paylarda toplamda azalmaya sebebiyet vermemekte ve büyük resimde değişiklik oluşturmamaktadır

Vergi Planlaması

Yeni Durumda;

A Şirketinin Sahibi - %100 Bay X

B Şirketinin Sahibi - %90 Bay X ve %10 A Şirketi

Sonuç olarak: X Şahsı şirket kişiliklerini gözetmeksizin yapay hisse-pay değişimi oluşturup her dönem sonunda şirketlerden almış olduğu kar paylarına stopaj hesaplanmasını engelleyerek vergi avantajı sağlamaktadır. Sık tekrarlanırsa muvazaalı işlem olarak görülebilecek bu durum seyrek durumlarda eleştirel açıdan ispatı güç durum oluşturur

Vergi Planlaması

- **Holding-Grup Şirketlerinin Gider Dağıtımını Yaparken Dağıtım Anahtarını Zararda Olmayan Firmalara Pay Vermeyecek Şekilde Düzenlemeleri**
- Şirketler bu planlama çeşidinde ise ortak oluşan giderden dağıtım yaparken zararda olanlara pay vermeyip zararda olan şirketlerin gider paylarını da karda olan firmalara aktararak genel anlamda matrah aşınmasına neden olmaktadır. X Holding 1 Milyon TL'lik dağıtılması gereken ortak gideri, net satışlar yerine net kar rakamlarına göre dağıtarak C ve D şirketlerine pay vermemektedir. Bu kapsamda X Holding C ve D şirketlerine yansıtıldığında avantaj oluşturmayacak durum için A ve B şirketlerine fazla gider payı aktarıp toplamda üzerinden vergi ödenen matrahta aşındırmaya sebebiyet vermektedir

Vergi Planlaması

- **Holding-Grup Şirketleri Arasında Oluşturulan Kredi/Borç Havuzundan Yapılacak Kredi Kullandırılışlarında Avantaj Durumuna Göre Kredi Veya Mevduat Faiz Oranın Emsal Olarak Kullanılması**
- Bu planlama çeşidinde kredi havuzun da biriken para grup şirketine hazine zararının oluşmadığı durumda farklı oranlar kullanılıp aktarılarak vergi yükü azaltılmaktadır

Vergi Planlaması

- **Maliyet veya Gider Olarak Dikkate Alınması İhtiyari Olan Harcamaların Maliyete Atılması veya Gider Yazılması Seçeneği**
- VUK' un 270. maddesinin son fıkrasında: “Noter, mahkeme, kıymet takdiri, komisyon ve tellaliye giderleri ile Emlak Alım ve Özel Tüketim Vergilerini maliyet bedelini ithal etmekte veya genel giderler arasında göstermekte mükellefler serbesttirler.” ifadelerine yer verilmiştir. Dolayısıyla karlı durumda olan şirketlerin gider yazma mevzusunda seçimlik hakları bulunan VUK' un 270. maddesinin son fıkrasında sayılan bu giderleri, iktisadi kıymetin maliyetine dâhil etmek yerine gider olarak dikkate alması genellikle vergi uygulamalarında sık karşılaşılan bir durumdur.

Vergi Planlaması

- Zarar elde firmaların ise bu harcamaları maliyete atarak amortisman yoluyla itfaya yönelmesi daha rasyonel bir davranıştır. Çünkü harcamalar iktisadi kıymetin maliyetine atılarak amortisman yoluyla itfa edilirken 5'inci yıl için ayrılacak yıpranma gideri (İktisadi kıymetin itfa yılının 5 yıl olduğu varsayımıyla) zarar mahsubu yoluyla (Kurumlar Vergisi 9.a maddesi : “ *beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla geçmiş yılların beyannamesinde yer alan zararlar*”) 10'uncu yılın karından mahsup edilebilir. Bu doğrultuda zararda olan şirketlerin harcamalarını maliyet olarak dikkate alması, karda olan firmaların ise bu harcamaları gider yazması vergi matrahının daha optimal düzeyde tespitini sağlamaktadır.

Vergi Planlaması

Yurtdışından alınan hizmetlerin gayri maddi hak olarak nitelendirilmesi

İşletmeler, yurtdışından aldıkları muhasebe, finans, insan kaynakları gibi hizmetleri doğrudan gider yazmak suretiyle emsali zor işlemler tesis etmektedir. Maliye kimi zaman bunları gayri maddi hak olarak nitelendirebilmektedir.

Vergi Planlaması

Grup şirketlerinin Kredi Dağıtımı

Grup şirketleri arasında kefalet faturaları düzenlenmesi suretiyle gider aktarımı yapılabilmektedir.

Uygulama Örnekleri

3-) Vergi Usul Kanunu

- Reeskont
- Şüpheli alacak
- Değersiz alacak
- Vazgeçilen alacak
- Yenileme fonu
- Amortismanda yöntem ve geçmiş yıl zararı planı
- Uzlaşma
- İzaha Davet
- Gider veya maliyet ayrımında ihtiyarilik/zorunluluk

Vergi Planlaması

Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları, OECD Düzenlemeleri ve Çok Taraflı Vergi Anlaşmaları

Türkiye ile Yurtdışında bir veya birden fazla ülkenin ticari alışverişinde Anayasa 90. Madde uyarınca uluslararası anlaşmaların önceliği olması sebebiyle vergi planlamasında dikkat edilmelidir.

Özellikle işyeri kavramı, serbest meslek kazançlarında 183 gün kuralı gibi.

Mali Müşavirlerin Rolü

Mükellef size “Bu uygulama yasal mı?” diye sorduğunda, siz sadece yasa metnini anlatmazsınız. Aynı zamanda onun arkasındaki ruhu, sınırları ve etik çerçeveyi de aktarırsınız.

Bazen şu soruyla karşılaşırız: “Yasal ama etik değilse ne yapmalıyım?” İşte bu noktada meslek etiği devreye giriyor.

Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) ve TÜRMOB’un belirlediği beş temel ilke bize rehberlik eder:

- Dürüstlük
- Tarafsızlık
- Mesleki yeterlilik
- Gizlilik
- Mesleki davranış

Bu ilkeler ışığında, mükellefe neyi yapabileceğini değil, neyi yapması gerektiğini açıklamak bizim etik sorumluluğumuzdur. Özellikle denetim ve uzlaşma süreçlerinde bizden belge istenebilir, ifademize başvurulabilir. Bu nedenle planlamada yer alırken her adımı yazılı ve gerekçeli şekilde belgelendirmeliyiz.

Mali Müşavirlerin Rolü

- Tüm ihtimalleri anlatmalıyız ve kendimizi riske edecek davranışlardan kaçınmalıyız.

3568 Say. Kanun ve VUK mük. 227.

- Mali sorumluluk raporlarından çekinmeyin..

Soru-Cevap ve Katılımcı Görüşleri

- Uygulamaya yönelik sorular
- Karşılaşılan etik ikilemler
- Danışmanlık deneyimlerinin paylaşımı

Teşekkürler
